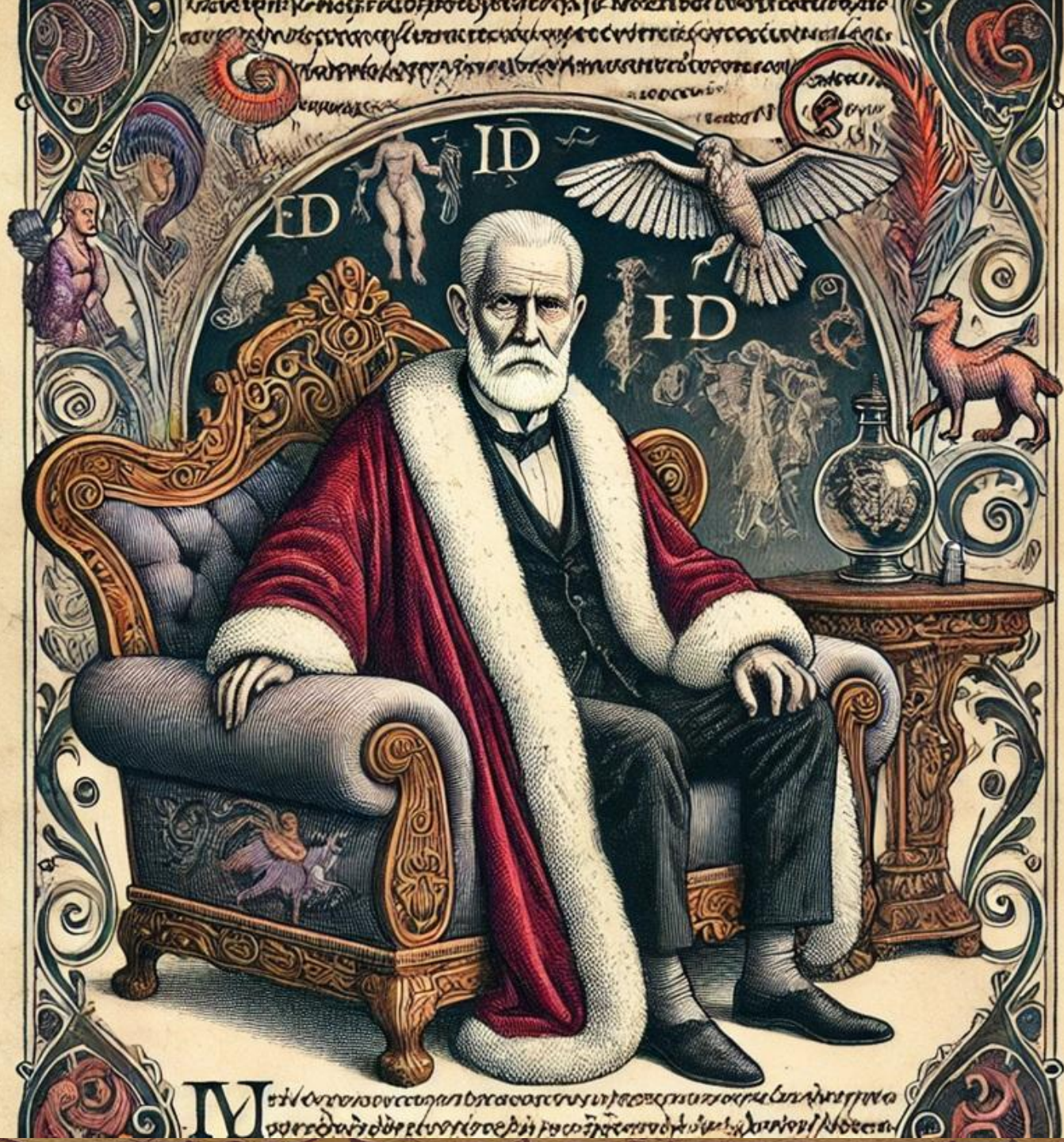

Dynamika osobnosti

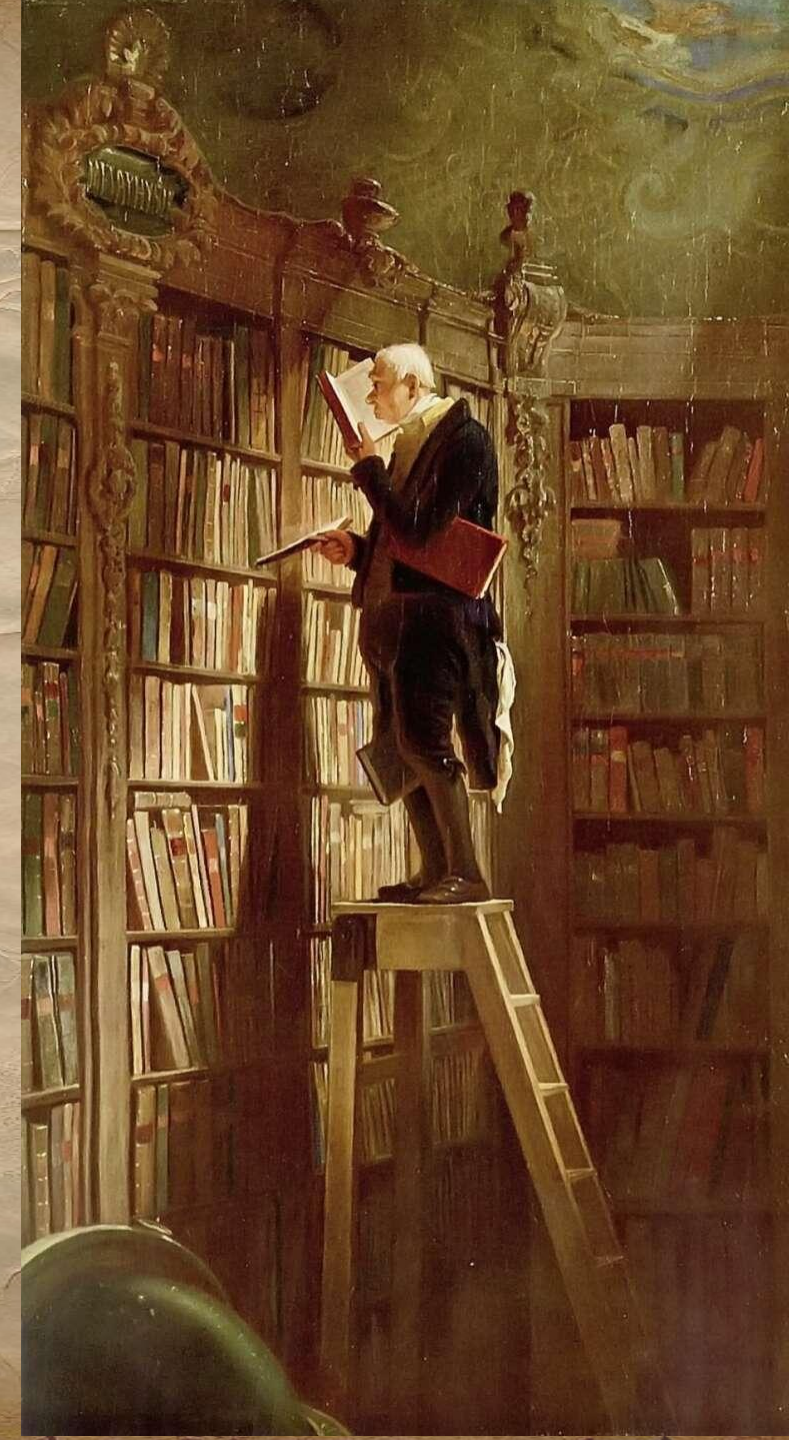
Lhostejno co, jen život ne!
A kdyby to i chaos byl
Tance, jímž všecko přestane ...
Jen srdce abych necítil!

Fernando Pessoa

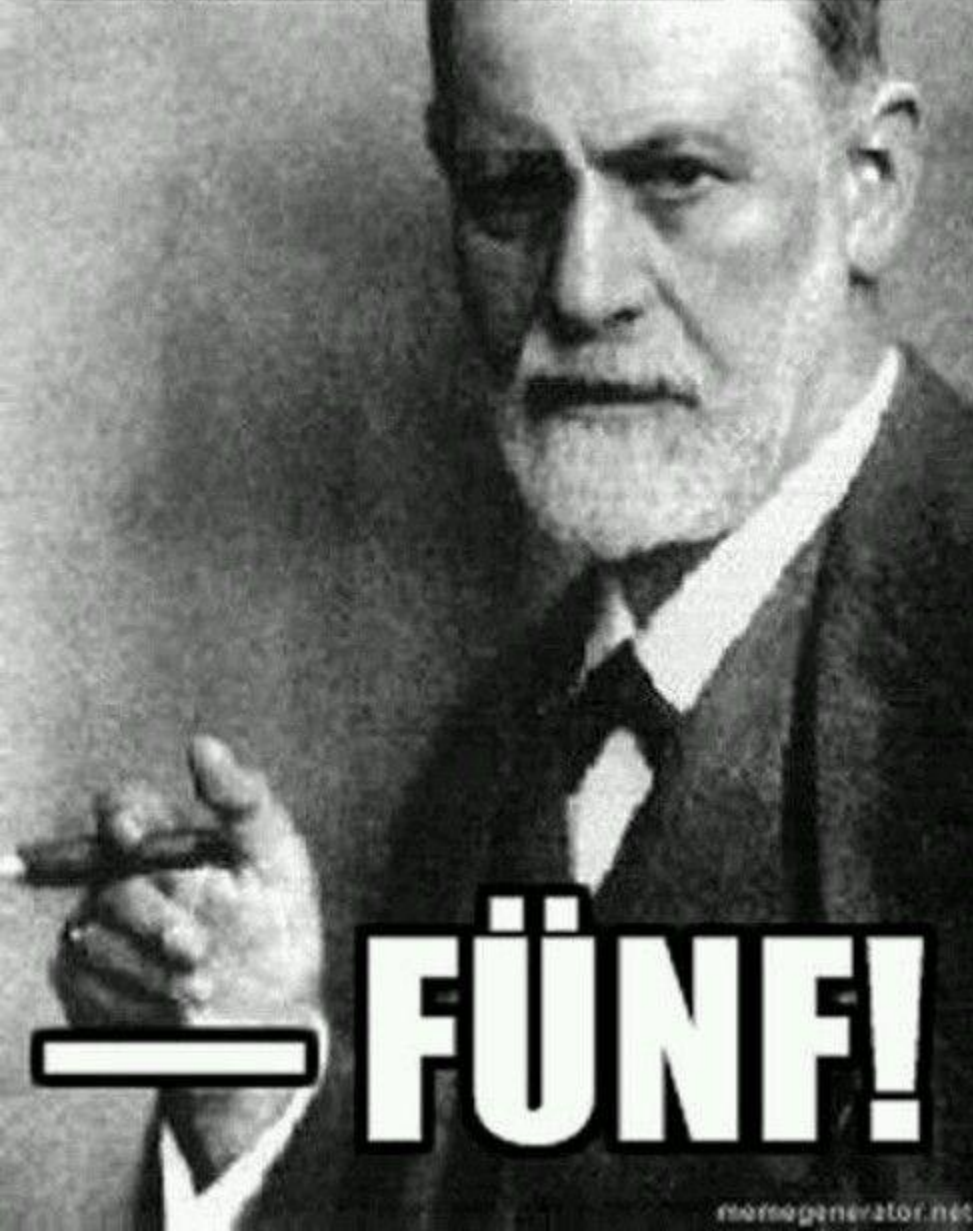
Obsah tématu

- Klasická psychoanalýza
- Motivace

Klasická psychoanalýza

—MR. FREUD, WHAT IS
BETWEEN FEAR AND SEX?

—FÜNF!

memegenerator.net

SIGMUND FREUD (1856 - 1939)

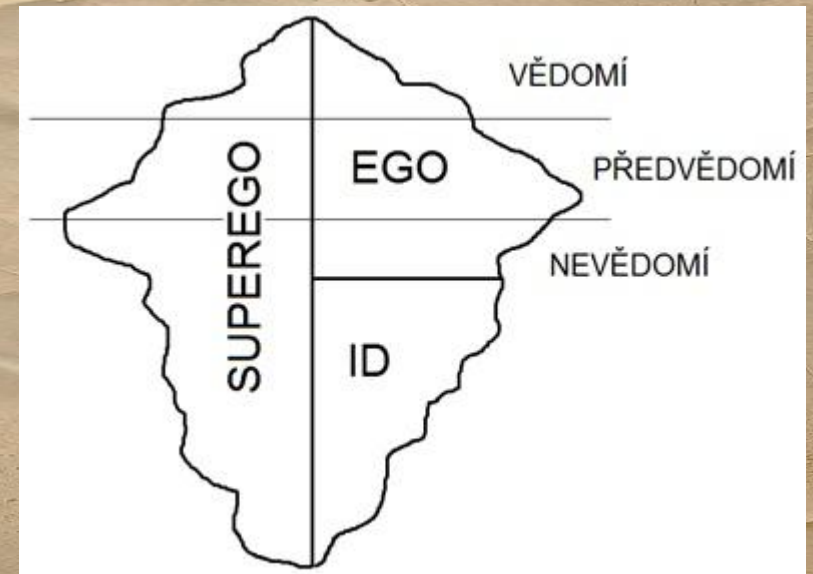
- Termín *psychoanalýza* byl poprvé použit Sigmundem Freudem v roce 1896. Freud při formulaci své teorie vycházel ze svých klinických zkušeností. V roce 1900 vyšla jeho kniha *Interpretace snů*, která znamenala „zrození“ této rozsáhlé a v té době nejvlivnější teorie osobnosti.

Východiska:

- základem lidské psychiky a motivace lidského chování jsou neuvědomované procesy skrytě probíhající v předvědomí či nevědomí.
- významný vliv raného dětství pro vývoj osobnosti

- 1. VĚDOMÍ - obsahy, které si člověk uvědomuje v daném okamžiku
- 2. PŘEDVĚDOMÍ – obsahy jsou přechodně mimo oblast vědomí, lze si je vybavit
- 3. NEVĚDOMÍ - nejrozsáhlejší a vědomí nepřístupná část psychiky.
 - Libido (**Eros**) + pud smrti (**Thnatos**)
 - Tajné tužby, pudy a přání
 - Podle Freuda co je nevědomé, má stálou tendenci stát se vědomým (sny, parapraxe – chybné úkony jako např. přerěknutí) a psychika musí vynakládat energii, aby se tomu nestalo

Topografický model psychiky (Freud)

ID

- temná, nepřístupná část naší osobnosti
- řídí se **principem slasti**
- iracionální a domáhá se okamžitého a úplného uspokojení svých tužeb, nestará se o potřeby druhých lidí.

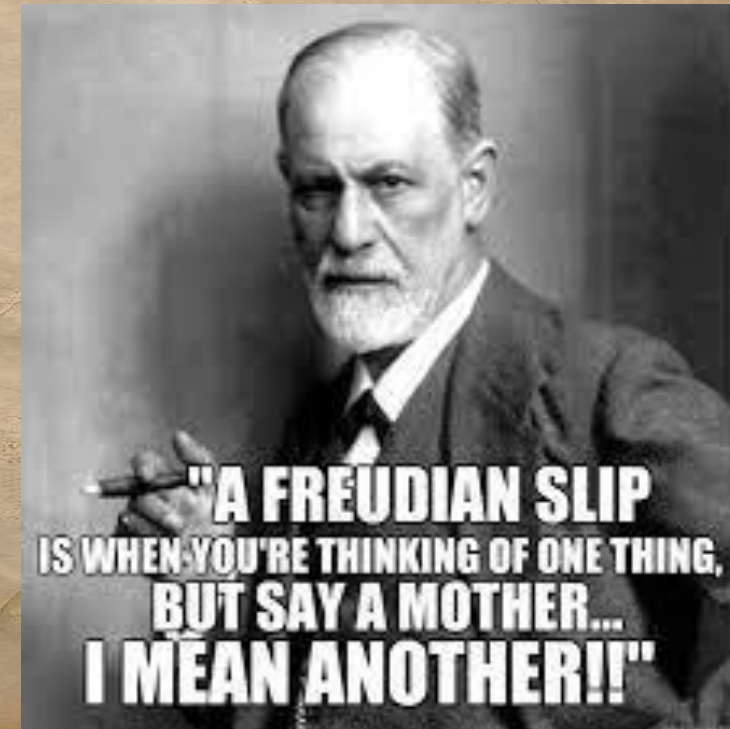
SUPEREGO (nadjá)

- moralizující síla v osobnosti, založená na **principu dokonalosti**
- obsahuje vědomě či nevědomě internalizované omezení, zákazy a příkazy ukládané autoritami a také chválu
- jeho součástí je svědomí, druhou je ideální ego, (úsilí o dokonalost)

EGO

- se řídí **principem reality** a má sebezáchovnou funkci.
- vzniká z části id v průběhu vývoje dítěte vlivem jeho interakcí s vnějším světem.
- racionální, zvažuje činy a jejich následky. Přání id porovnává s realitou, dává jim přijatelnou formu a uspokojuje je ve vhodnou chvíli a vhodným způsobem.
- je vědomé, předvědomé i nevědomé.
- nevědomá část se pomocí obranných mechanismů vypořádává jak s nepříjemnými přáními id, tak s extrémními zákazy superega.

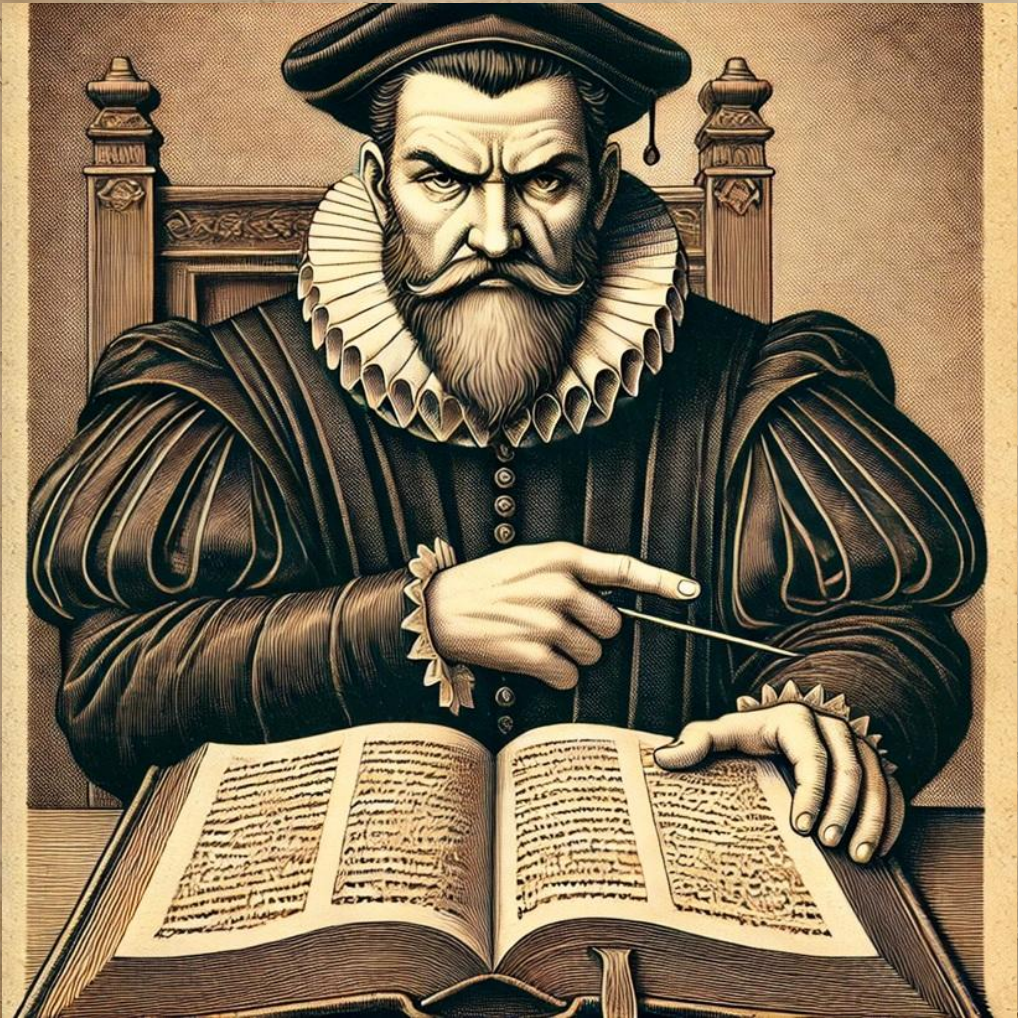
Struktura osobnosti (Freud)

Obranné mechanismy (nejčastější příklady)

- **Popření** (negace) – neakceptace reálného stavu věcí
- **Racionalizace** – interpretace nechtěné situace jako „vlastně lepší“
- **Intelektualizace** – nepříjemná realita je rámcována teoreticky, aby se od ní získal emocionální odstup
- **Projekce** – promítání ohrožujících obsahů do jiných lidí/objektů
- **Potlačení** – aktivní vytěsnění obsahů (chtít zapomenout)
- **Sublimace** – přesměrování libida do přijatelné produktivní aktivity (umění, práce, výchova dětí, ...)
- **Regrese a fixace** – k předešlým vývojovým stádiím, kdy ještě ke konfliktu nedocházelo (forma úniku) a fixace na odpovídající objekt

Limits Freudových teorií

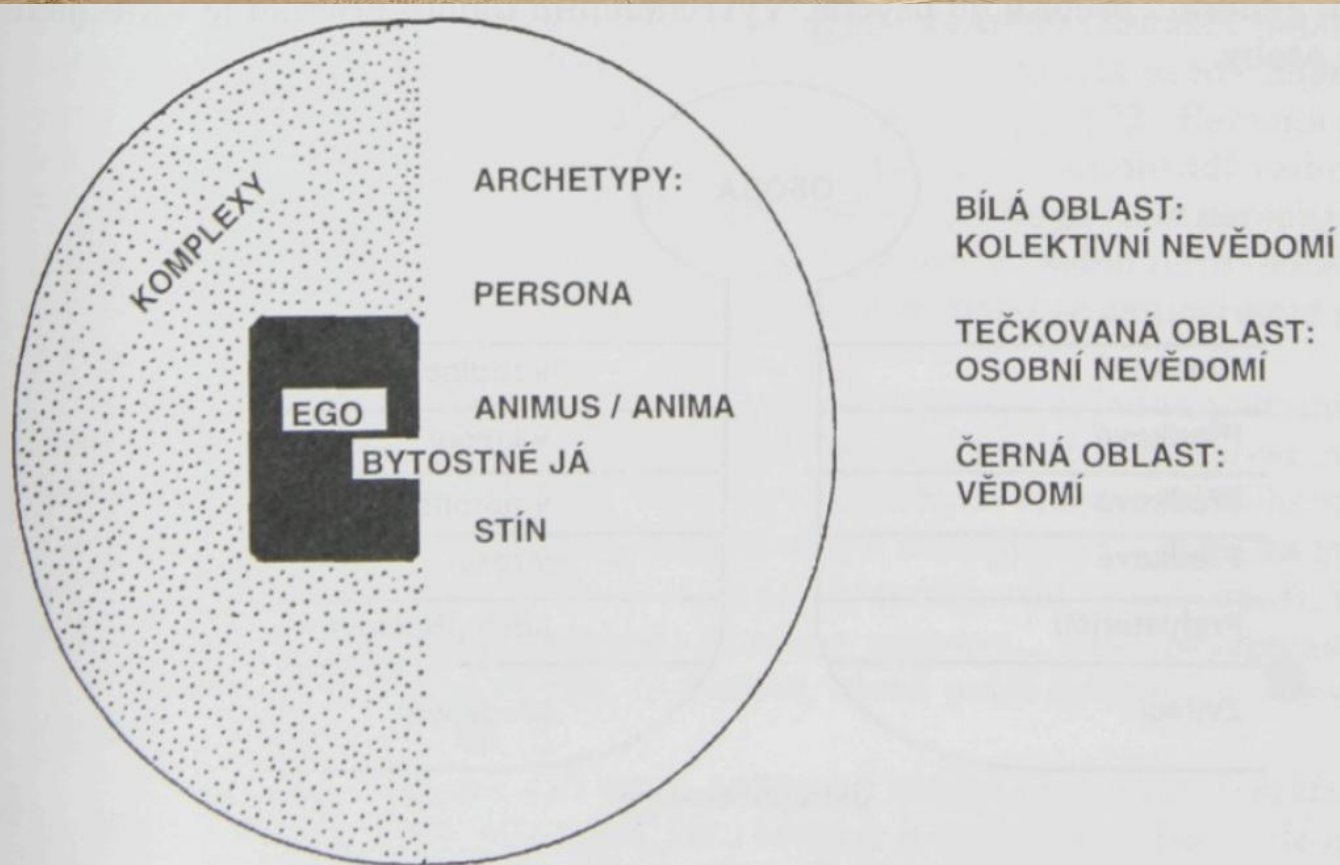
- Je těžké vědecky testovat (např. jak operacionalizovat a měřit libido?)
- Koncepty na vysoké úrovni abstrakce - predikce jsou velmi neurčité. Doba, která uplynula mezi „příčinou“ a „následkem“ je tak dlouhá, že stěží lze usuzovat na jejich přímý vztah.
- Freudova teorie je založena na případových studiích – vzpomínky na dětství u dospělých pacientů (pouze málo dětí – „malý Hans“)
- Nakolik originální? (prvky Jeuneta, Breuera, ...)
- Nakolik je to univerzální? (platí to pro celé lidstvo / kulturu / Vídeň *fin de siècle*/ pouze pro Freuda?)

CARL GUSTAV JUNG (1875-1961)

- Osobnost (psyché) je aktivní, spíše než reaktivní
- Ontogenetickou dimenzi vývoje osobnosti rozšiřuje o fylogenetickou perspektivu
- Propojení jedince se společností (x fyziologický determinismus S. Freuda)
- Optimistický pohled na člověka (x Freud), člověk je motivován k seberozvoji a zrání
- Vývoj osobnosti probíhá po celý jeho život

Struktura psyché (Jung)

Obr. 2. Jungova struktura osobnosti (psyché).

- KOLEKTIVNÍ NEVĚDOMÍ – sdílená zděděná část psyché.
- ARCHETYPY – jádra představ, významu nebo vzorce chování
- OSOBNÍ NEVĚDOMÍ – podobné pojetí jako u Freuda, je získané (vytěsněné či zapomenuté obsahy)
- KOMPLEXY – prvky nacházející se v osobním nevědomí. Vznikají z významných osobních zážitků (např. nedořešené záležitosti) a působí na jedince negativně. Je třeba je zvědomit a integrovat do života.
- EGO – „velitel“, nositel identity,
- BYTOSTNÉ JÁ – katalyzátor vnitřního růstu

ZDROJ: Drapela, V.J. (1997). Přehled teorií osobnosti. Praha, Portál.

Jungova typologie osobnosti

- Protiklady **introverze** – **extraverze**
 - Zaměření na intrapsychický svět nebo naopak na okolí
 - Přítomny jsou oba, jeden ale vždy převažuje
- Typy osobnosti podle poměrné síly čtyř mohutností, **psychických funkcí**
 - **Myšlení** – zkoumá, co vnímaný předmět je
 - **Cítění** – oceňuje hodnotu předmětu
 - **Smyslové vnímání** – zahrnuje veškerou smyslovou zkušenost
 - **Intuice** – poznává skrytý význam objektu
- Na této typologii je založen velmi rozšířený dotazník **Meyers-Briggs Type Indicator** (MBTI; také známý jako *16 personalities*) – odbornou veřejností kritizován (validita, reliabilita, faktorová analýza)

- Jedinec směřuje ke své individualitě, k vybočení „z průměru“ masově produkováných typizovaných osobností.

- Nemá jasně vyznačená stadia
- **SOCIALIZACE** – cca první polovina života, důraz na vědomé ego, zapojení se do společenského života, plnění pracovních i osobních cílů – hmotné a praktické záležitosti
- **INDIVIDUACE** – důraz na syntézu vědomého a nevědomého (skrz Já) – filozofické, kulturní a náboženské zaměření

Vývoj psyché (Jung)

ALFRED ADLER (1870 – 1937)

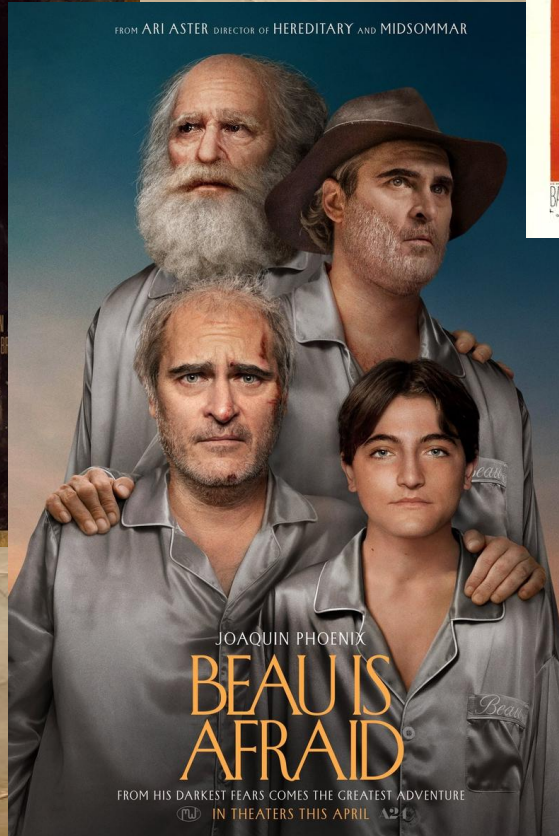
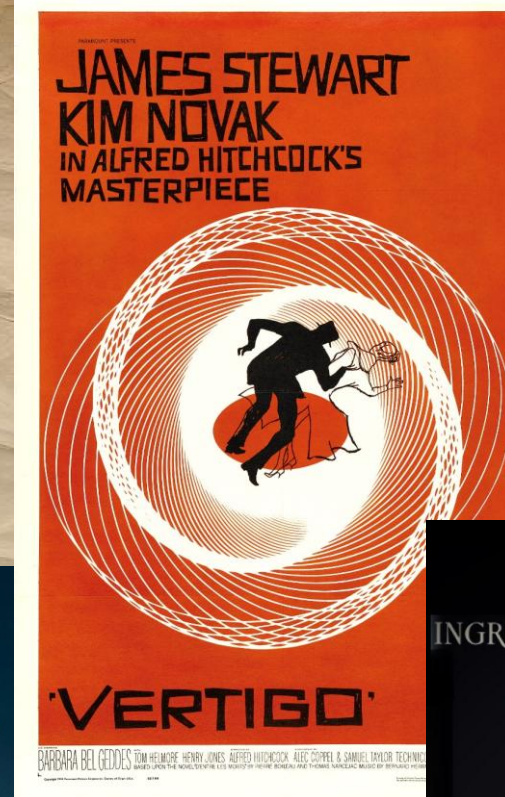
- **INDIVIDUÁLNÍ PSYCHOLOGIE**
- Jedinec vs. sociální prostředí
- Vůle k moci
- Člověk není motivován sexuální pudem (x Freud), ale **životním cílem**.
- Životní cíl je určen dvěma faktory:
 - - potřebou začlenění do společnosti
 - - potřebou se v ní uplatnit a prosadit
- Sourozenecké pořadí

Vývoj osobnosti (Adler)

- Slabost dítěte je fyziologicky dána. Slabost = situace nedostatku, je to hlavní motivační činitel vývoje. Cílem je přeměna v situaci dostatku prostřednictvím usilování o nadřazenost - **kompenzace**.
- To může mít dvě formy:
 - Zdravou, kdy se jedná o osobnostní růst a sebeuskutečňování. Vede k sociálnímu citu, spolupráci s druhými.
 - Nezdravou, egoistickou a asociální. Je spojena s regresí a pocitem „já vs. svět“, přecitlivělostí a nesnášenlivostí.

Literatura k psychoanalýze

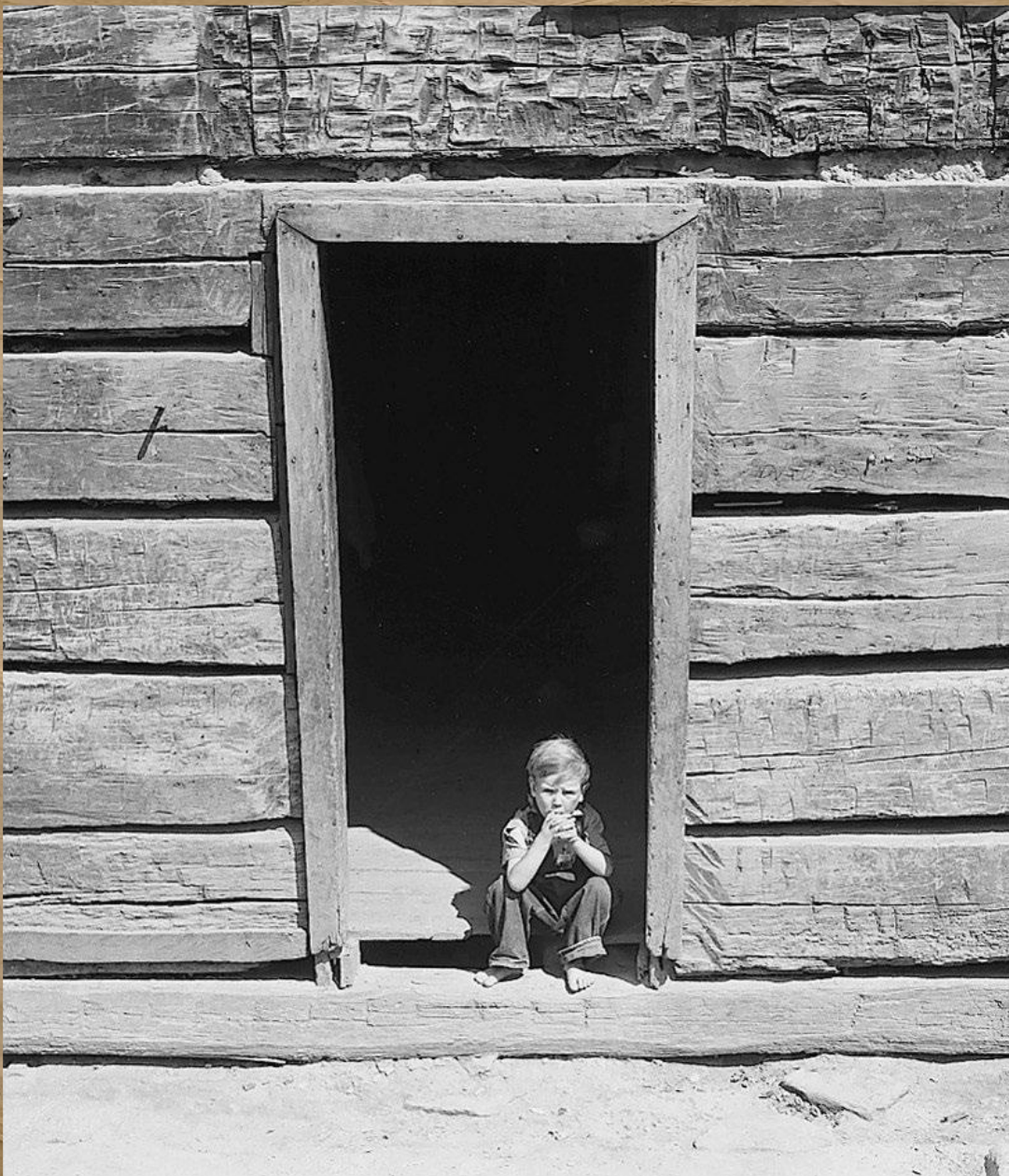
- Říčan: Psychologie osobnosti,
Kap. 8: Funkční architektura os.
(138-147)
- Larsen & Buss: Personality
Psychology (kap. 9:
*Psychoanalytic Approaches to
Personality*, s. 222-244)

Motivace

Nepoutá mě k ničemu nic.
Chci padesát věcí najednou.
Toužím s dychtivostí hladu po mase
Po něčem, o čem nevím, co by to mělo být –
Určitě po neurčitém ...

Álvaro de Campos

- Vymyslete krátký příběh toho, co se děje na obrázku.
- Co tomu předcházelo?
- Na co kluk myslí?
- Jak to pokračuje dál?

Motivace chování – perspektiva PO

- Vnitřní proces, který dává směr chování (cíl vs. směr)
- Motivace aktuální (state) vs. motivace dlouhodobá (trait)
- Potřeby fyziologické vs. psychologické
- Reaktivní vs. plánované chování
- **Motiv** - vnitřní stav, který napomáhá k dosažení cíle
 - Vyvolán potřebou
 - Stav napětí (absence) a stav uvolnění (dosažení)

- Jungův žák, personolog
- **Potřeby** – síly v mozku, které organizují vnímání, myšlení, snažení a jednání s cílem změnit neuspokojivou situaci
- primární (viscerogenní) vs. sekundární (psychogenní) potřeby
- **Tlak** (vnější podnět) – pozitivní a negativní
 - α úroveň – objektivní stav věci
 - β úroveň – subjektivní interpretace tlaku
- **Téma** – rekurentní vzorec interakce mezi tlaky a potřebami
 - Potřeby se můžou spojovat, podporovat, anebo být v konfliktu
- Potřeby latentní (skryté) vs. manifestní (projevují se v chování)
- Seznam 20+ psychogenních potřeb
- Tematický apercepční test
- **Apercepce** – akt zachycování a interpretování významu z prostředí

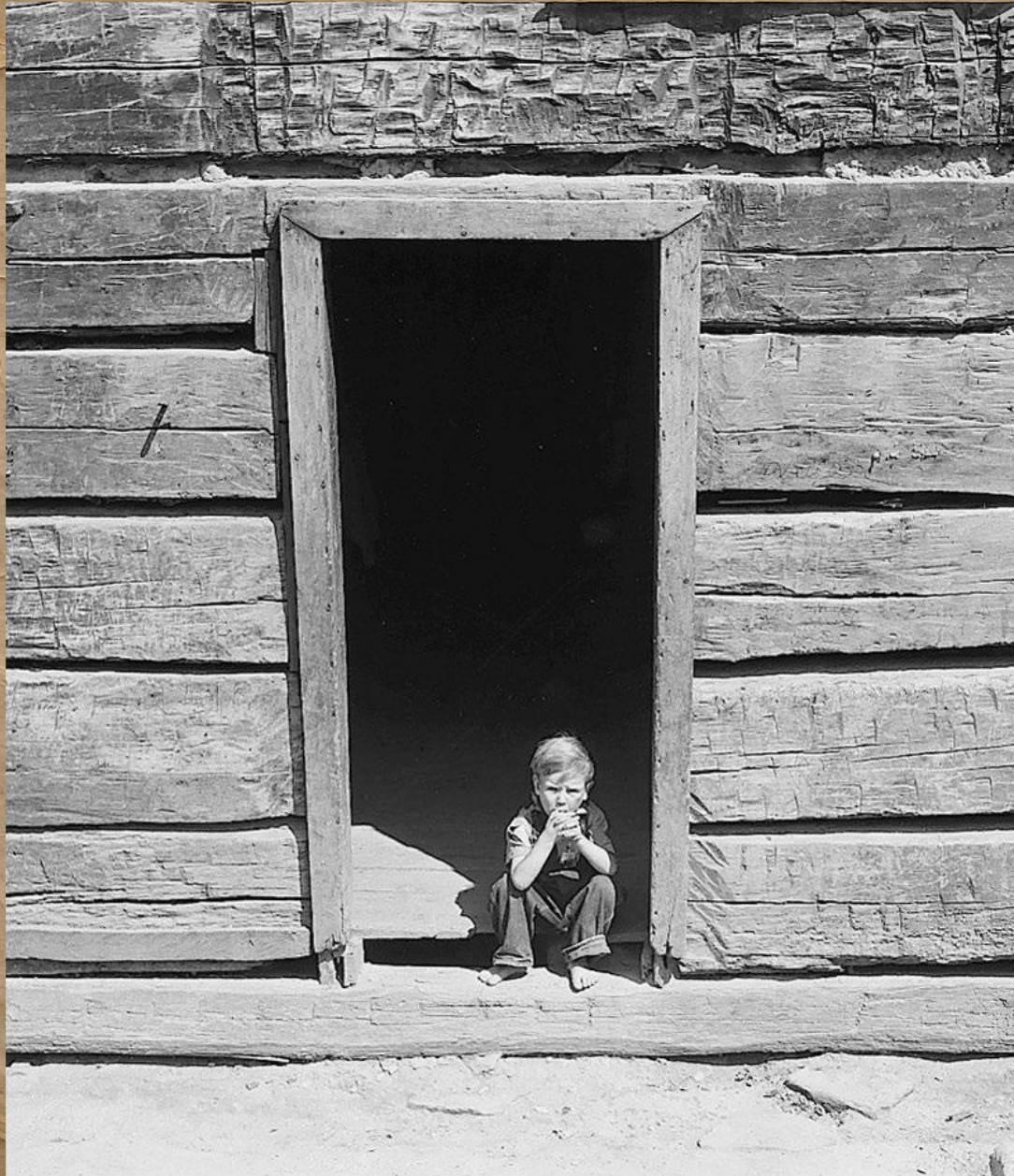
Teorie H. Murraye

Tabulka 5 Přehled Murrayho psychogenních potřeb (Carver a Scheier, 2000, str. 97.)

Oblast	Potřeba čeho	Typický vzorec vyjádření potřeby
Ambice	úspěšného výkonu (<i>n Achievement</i>)	překonávání překážek
	uznání (<i>n Recognition</i>)	popisování vlastních výkonů a úspěchů
	předvádět se (<i>n Exhibition</i>)	snaha druhé lidi zneklidňovat nebo šokovat
Vztah k neživým předmětům	přisvojování (<i>n Acquisition</i>)	získávání věcí
	pořádku (<i>n Order</i>)	uklizení a uspořádávání věcí
	uchování (<i>n Retention</i>)	shromažďování věcí
	tvoření (<i>n Construction</i>)	budování něčeho nového
Obrana sociálního statusu	vyhýbat se nezdaru, ostudě či ponížení (<i>n Infavoidance</i>)	utajování slabostí a neúspěchů
	hájit se (<i>n Defendance</i>)	vysvětlování či omlouvání se
	bránit se (<i>n Counteraction</i>)	snaha pomstít se
Moc	nadvlády (<i>n Dominance</i>)	řízení chování druhých lidí
	podřizování se (<i>n Deference</i>)	snaha spolupracovat nebo poslouchat
	nezávislosti (<i>n Autonomy</i>)	snaha bránit se ovlivňování či donucování
	opozice (<i>n Contrariance</i>)	vyjadřování nesouhlasných či protikladných názorů
	agrese (<i>n Aggression</i>)	útočení na lidi a jejich ponižování
	ponížení (<i>n Abasement</i>)	prosby za odpuštění, zpovídání se z hříchů
Citové vztahy k lidem	sdruzování (<i>n Affiliation</i>)	trávení času s druhými lidmi
	odmítání (<i>n Rejection</i>)	ignorování druhých lidí
	pečování (<i>n Nurturance</i>)	starostlivé pomáhání lidem
	nechat o sebe pečovat (<i>n Succorance</i>)	přijímání péče a pomoci
	hry (<i>n Play</i>)	vyhledávání a rozptýlení prostřednictvím her
Výměna informací	poznávání (<i>n Cognizance</i>)	dotazování
	poučování (<i>n Exposition</i>)	předávání informací druhým lidem

Velká trojka motivace

- Motivy vědomé (**explicitní**) vs. nevědomé (**implicitní**) (McClelland) – vědomé lze studovat pomocí dotazníků, nevědomé pouze pomocí projektivních technik
- Implicitní vznikají v raném dětství (trvalejší), explicitní později (víc sociálně a kognitivně založené)
- **Dosahování** (Achievement - nAch)
 - Potřeba dosažení úspěchu
 - Potřeba vyhnutí se neúspěchu
- **Afiliace** (Affiliation – nAff, nebo nInt)
 - Potřeba intimity
- **Moci** (Dominance, nDom, nebo nPow)

Jaký příběh by vymyslel
člověk s vysokým nAch?

- Vymyslete krátký příběh toho, co se děje na obrázku.
- Co tomu předcházelo?
- Na co kluk myslí?
- Jak to pokračuje dál?

Abraham Maslow – teorie potřeb

- Humanistická tradice
- Důraz na vědomé potřeby
- Obecný vzorec potřeb, jejich uspokojování ve stejné sekvenci
- Uspokojení nižší potřeby umožňuje sledování vyšší
- Fyziologické a psychické

Sebedeterminační teorie (Deci a Ryan)

- **Vnější motivace (extrinsic)** – aktivita za účelem odměny/trestu
- **Vnitřní motivace (intrinsic)** – aktivita uspokojující sama o sobě
- Uspokojování potřeby sebeurčení (**self-determination**) vs. **controlled actions**
- 3 druhy potřeb
 - P. **kompetentnosti**
 - P. **autonomie**
 - P. **sounáležitosti**
- Odměna
 - Kontrolující aspekt
 - Informativní aspekt - uznání
- Autonomie, accountability

Literatura k motivaci

- Blatný: Psychologie osobnosti, *Kap. 6: Motivace a osobnost* (6.1.1.-6.1.5, 6.2., 6.3.5.)
- Larsen & Buss: Personality Psychology (kap. 10: *Motives and Personality*, s. 253-275)

Doplňková

- Plháková: Učebnice obecné psychologie, 11.3. (s.361) -11.5.1. (s. 385)
- Vágnerová: Psychologie osobnosti, s.266-279.

